

Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi
Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization
timad
Cilt / Volume: 17 - Sayı / Issue: 34 - Yıl / Year: 2022
Mart / March

ISSN: 1306-4223

**Konya Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binasının Modern Mimarlık Mirası
Kapsamında Değerlendirilmesi**

*Assessment of Konya State Theatre Building (Community Center) in the Scope of
Modern Architectural Heritage*

Özge PARLAK

Dr. Öğr., Necmettin Erbakan
Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
Ph. D. Std. Necmettin Erbakan University,
Institute of Scientific Science
ozgeparlak19@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0573-1422

Esra YALDIZ

Doç.Dr, Necmettin Erbakan
Üniversitesi, Mimarlık Bölümü
Assoc. Prof.Dr. Necmettin Erbakan
University, Department of Architecture
mimaresrayaldiz@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1074-5810

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 15.12.2021

Cilt / Volume: 17, Sayı / Issue: 34, Sayfa / Pages: 223-252

Atıf / Cite as: Parlak, Ö., Yıldız, E. (2022). Konya Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binasının Modern Mimarlık Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi [Assessment of Konya State Theatre Building (Community Center) in the Scope of Modern Architectural Heritage], Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi-Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization, 17/34: 223-252.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi./ This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Konya Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binasının Modern Mimarlık Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi

Öz

Sanayi Devrimiyle beraber endüstrileşmenin artmasıyla birlikte tüm dünyada yaşam şekli değişmiş, göç ve beraberindeki hızlı kentleşme, yeni yapı ihtiyacını doğurmuştur. Endüstrileşme, buharlı makineler, yeni malzemeler, farklı yapıım teknikleri ve gelişen teknoloji ile beraber tarihselcilikten bağımsız, işlevin ön plana çıktığı bir dönem başlamıştır. Modern Mimarlık dönemi olarak adlandırılan bu dönem, her ülke için, içinde bulunduğu toplumsal, sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar sebebi ile farklı süreçleri içermektedir. Avrupa’da 1972 yılında Pruitt-Igoe konutlarının yıkımı modern mimarlığın sonu olarak görülmüş ve iki dünya savaşının kentlerdeki olumsuz etkileriyle birlikte Modern Mimarlık yapılarının korunması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. Yakın geçmişte üretilen Modern Mimarlık ürünlerinin kültürel miras olarak kabul edilmesi ve korunması 1970-1980 li yıllarda Avrupa merkezli olmak üzere bir tartışma konusu olmuş, 1990’da Eindhoven bildirgesiyle DOCOMOMO International kurulmuş ve ilk resmi adım atılmıştır. Türkiye’de ise Modern Mimarlık mirasının korunması, 2002 yılında DOCOMOMO Türkiye Çalışma Grubu’nun kurulmasıyla gündeme gelmiştir. Modern Mimarlık Mirasının korunması ve belgelenmesi kapsamında çalışmada Konya kent merkezinde bulunan, 1946-1949 yılları arasında yapılmış ve günümüzde Konya Devlet Tiyatrosu olarak kullanılan Halkevi binası incelenmiştir. Yapılan literatür taraması ile ulusal veya uluslararası belgelere dayalı olarak Modern Mimarlık Mirası için kullanılan değerler belirlenmiştir. İncelenen yapı bu değerler kapsamında ele alınmış ve taşıdığı, belge, bütünlük, teknolojik, estetik, kent belleği, anı ve referans değerleri ile Modern Mimarlık Mirası kapsamında ele alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Modern Mimarlık, Halkevi, 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası.

Assessment of Konya State Theatre Building (Community Center) in the Scope of Modern Architectural Heritage

Abstract

Lifestyles have changed on a global scale with industrialization that has grown after the Industrial Revolution, and migrations and rapid urbanization have resulted in the need for new houses. With new materials, different construction methods and developing technology, a new period that is independent of historicism and that distinctively reflects different functions began. Called Modern Architecture Period, this era included different processes for every country due to its social, cultural and financial conditions. With the demolition of Pruitt-Igoe houses in Europe in 1972 and adverse impacts of two world wars on cities, the idea that Modern Architectural buildings should be conserved emerged. Consideration and conservation of recently constructed Modern Architectural products as cultural heritage became a topic of discussion in

different regions, particularly Europe, during 1970s and 1980s; International Committee for Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern Movement (DOCOMOMO) was founded with the Declaration of Eindhoven in 1990, suggesting the first step taken in this regard. Conservation of Modern Architectural heritage in Turkey became an agenda topic upon the establishment of DOCOMOMO Turkey Working Group in 2002. Within the scope of the protection and documentation of the Modern Architectural Heritage, the Community Center building located in the city center of Konya, built between 1946-1949 and used as the Konya State Theater today, was examined. With the literature review, the values used for the Modern Architectural Heritage in national or international documents have been determined. The examined building was handled within the scope of these values and it was concluded that it should be considered within the scope of Modern Architectural Heritage with its document, integrity, technological, aesthetic, urban memory, momentary and reference values.

Keywords: Modern Architecture, Community Center, 20th Century Architectural Heritage.

1. Giriş

Avrupa ve Amerika merkezli olarak; teknolojinin gelişmesi ile birlikte toplumların yaşam şekilleri farklılaşmış, köyden kente göç gündeme gelmiş, göç ile kentleşme ve planlama olgusunun gelişmesi ivme kazanmıştır. Böylece modern kent kavramı ortaya çıkmıştır. Kentlerde nüfus artışına bağlı olarak yeni yapı ihtiyacı doğmuş ve Endüstri Devrimi ile keşfedilen yeni yapı malzemeleri de kendisine kullanım alanları bularak (Kırcı, 2013: 1) Modern Mimarlık düşüncesinin temelleri atılmıştır (Biol, 2006: 3-4). 18. yüzyılın ortalarında Fransa'da oluşmaya başlayan ve 20. yüzyılda tüm dünyayı etkileyen modernizm, tarihselciliğe ve kendisinden önce gelen mimari üsluplara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış bir mimari süreçtir. 19. yüzyılın başlarında modernizm etkisi ile birlikte İngiltere'de; yeni malzeme ve tekniklerin gelişimi, yeni gereksinimlerin ortaya çıkması ile ilk olarak demiryolları ve köprülerde, mühendislerin önderliğinde bir takım yenilikler uygulanmıştır. Daha sonra bu gelişim binalarda etkisini göstermeye başlamıştır (Dostoğlu, 1995: 46). Yaşanan teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler paralelinde mimarlık alanında ortaya çıkan modernleşme hareketi "Modern Mimarlık" olarak tanımlanmıştır (Yaldız ve Sayar, 2016: 65). Ancak, Batı'da meydana gelen bu değişimler, Batı'nın "öteki toplumlar" üzerindeki egemenliğinin oluşmasına resmiyet kazandırmış; Modernist Mimari, Batı için inşa edilen bir kavram olmuştur (Denison, 2018: 35). Ancak 20. yüzyıl sonunda Batılı ülkelerde modern mimarlık ürünleri hem İkinci Dünya Savaşı hem de bakımsızlık sebebiyle zarar görmüş ve yok olmaya başlamıştır (Omay Polat ve Can, 2008: 180). "Modern Mimarlık Mirası" kavramı, tüm sanatlar gibi mimarlık açısından da devingen, yenilikçi,

arayışçı yer yer de yıkıcı bir süreç olan 20. yüzyılın ikinci yarısında, iki büyük dünya savaşının geride kaldığı ve modernite-postmodernite döngüsünün tartışmalı dinamiklerinin devreye girdiği bir noktada ortaya çıkmıştır (Kayın, 2016: 28). Modern mimarlık ürünlerinin kültürel miras olarak değerlendirilmesi; 1980'li yıllardan itibaren İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentlerini modernizm yoluyla yeniden inşa eden Batılı ülkelerin koruma teori ve uygulamalarının temel konuları arasında yer almıştır (Gültekin, 2014: 2). 20. yüzyıl mirası çerçevesinde modern mirasın belgelenmesi, korunması ve yaşatılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Böylece korumanın temel yaklaşımı gereği olarak her dönemde kültür varlıklarının belge niteliğinin olduğu, yapıldığı dönemi temsil niteliği taşıdığı ve yapıldığı döneme tanıklık ettiği gerçeğinden yola çıkılarak, taşınmaz kültür mirası kavramının kapsamını genişletmiş ve niteliği değiştirmiştir. Kültürel mirasın yeni bileşeni olan "Modern Mimarlık Mirası" için kapsam ve kriterlerin belirlenmesi, uluslararası düzeyde gündeme gelmiştir. Modern mimarlık mirası konusundaki tartışmalar 1980'lerde yoğunlaşmış, 1990'larda ise yasal düzenlemelere gidilmeye başlamıştır. Özellikle modern mimarlık ürünlerinin yok olduğu, bakımsızlıktan zarar gördüğü, İkinci Dünya savaşı sonrası Avrupa kentleri ve Rusya'da komünizmin çökmesi ile birlikte bu mimarlık ürünlerinin belgelenmediği tespit edilmiş ve çalışmalar ivme kazanmıştır (Sharp, 2000: 10).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de Modern Mimarlık Mirası kavramı, koruma ile ilgili yasal düzenlemelerin ve meslek pratiğinin içerisine girmiştir. 2002 yılında DOCOMOMO Türkiye Çalışma Grubu'nun kurulmasıyla birlikte Türkiye'de modern mimarlık ve koruma konusunda önemli bir adım atılmıştır (Omay Polat ve Can, 2008:184). ICOMOS Türkiye Komitesinin 2013 yılındaki Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde ise Modern Mimarlık ürünleri "*Türkiye'de 20. yüzyılın başından itibaren üretilmiş, gerek uluslararası, gerekse ulusal yönelimleri ve/veya yenilikçi teknik ve teknolojileri örnekleyen yapı, yapı grupları ve yerleşmeler*", olarak tanımlanmıştır¹.

Çalışma kapsamında 20. yüzyılın ilk yarısında Konya'da yerel ölçekte yenilikçi teknik ve teknolojiler kullanılarak yapılan, günümüzde Konya Devlet Tiyatrosu binası olarak kullanılan, Türkiye'deki modernleşmenin temsili mekanlarından biri olarak kabul edilen Halkevi binası, ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenmiş Modern Mimarlık Mirası değerlendirme ölçütleri kapsamında ele alınmıştır.

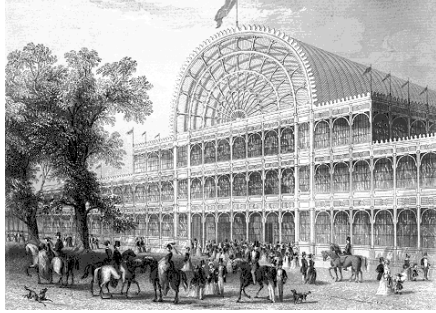
2. Modern Mimarlık ve Modern Mimarlık Mirası Kavramları

Modern mimarlığın başlangıcı için bir çok farklı görüş olsa da kökleri 15. yüzyılda Hümanizme kadar dayanan süreç; Rönesans ile eş zamanlı olarak 18.

¹ http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0623153001387886624.pdf (Son Erişim: 14.09.2021)

yüzyıldaki Sanayi Devriminin getirdiği değişimler ve teknik ilerlemeler ile hız kazanmıştır (Tanyeli, 1997: 227). Neoklasizmin tarihselciliğine, eklektik dönemin bezemeselciliğine bir tepki olarak oluşmaya başlayan (Büktel, 2003:37; Wilkinson, 2015) Modern Mimarlık, Sanayi Devrimiyle beraber ivme kazanmıştır. Günümüzdeki kabul, Dünya’da 1920’lerde modern hareket ile başlamış; tasarım anlayışındaki farklılıklar, yeni malzemeler, yeni ve farklı teknolojiler ve yeni yapım ve üretim sistemlerinin kullanıldığı, tarihselcilikten uzak, toplumsal ve teknolojik değişim ile şekillenmiş dönemi içermektedir (Omay Polat ve Can, 2008: 21).

Modern mimarlığın gelişimi kendi içerisinde bir çok farklı görüşü barındıran bir süreç olarak le alınmaktadır. Erken modernizm döneminde yeni malzeme ve yapım tekniklerini kullanan mühendisler ön plana çıkmış (Corbusier, 1999:45; Sevinç, 2004:85) “İron Bridge” olarak tanımlanan köprüler inşa edilmiştir. Erken Dönemde çeliğin ve camın yapı malzemesi olarak kullanıldığı ilk yapı örneği 1851 yılında inşa edilen Hyde Park’ta 1. Dünya Sergisi için tasarlanan Crystal Palace’dır (Biol, 2006: 5) (Fot. 2.1). Modern Mimarlık akımının kendi içindeki çeşitlenmeler de bu dönem başlamış ve Prefabrikasyon dönemi bunların ilki olmuştur (Wilkinson, 2018: 72). 1860’lı yıllarda Britanya’da tasarımların daha basit formlarla olabileceği, süslemenin reddedildiği, biçimsel deyimde yapısal bir mantığın açıkça görülmesi gerektiğini savunan (Heynen, 1999: 28) ve tarihi yapı malzemelerinin kullanılmadan da yeni uygulamalar yapılabileceği görüşü ile mimar William Morris’in önderi olduğu Arts and Crafts dönemi başlamıştır (Kırcı, 2013: 19) (Fot. 2.2).

Fot. 2.1. Crystal Palace (Url 1)

Fot. 2.2. Redhouse (Url 2)

Tarihselciliğe karşı verilen en büyük tepki ise Art Nouveau döneminde 1880’li yıllarda olmuştur. Art Nouveau, Avrupa kültürünün, teknolojinin tehdidini önlemek için bireysel kişiliğin iç dünyasını harekete geçirmeye yönelik son girişim olarak görülmüş (Heynen, 1999: 111); mimaride eğri yüzey tasarımının ön plana çıktığı, bitkisel formlar gibi daha organik tasarımları destekleyen dekoratif öğeler ve iç mekan tasarımı daha çok görülen bir dönem olmuştur. Avrupa’da Art Nouveau hareketinin yaşandığı dönemde

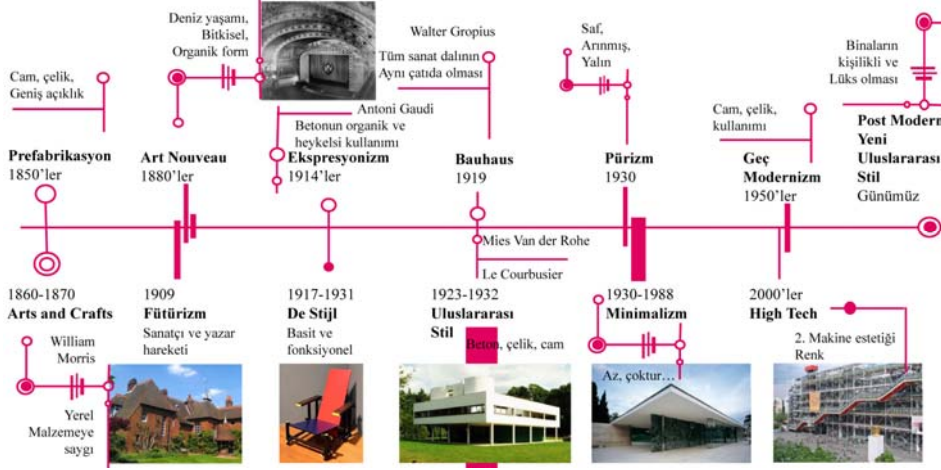
Amerika da Willam Le Baron Jenney, Daniel Burnham ve Louis Sullivan'ın öncülüğünde Chicago Okulu Akımı etkisini göstermiştir (Jokilehto, 2003:102). Ardından içinde bulunduğu döneme eleştirel bir bakış sergileyen manifestolar ile gelişim gösteren, Henry Van de Velde, Hans Poelzing, Adolf Loos gibi isimlerin tasarım anlayışlarının gündeme geldiği süreç görülmektedir (Conrads ve Bullock, 1976:7). 1907-1908 yılları arasında modernizm için çok önemli olan rasyonalizm Le Corbusier'in önderliğinde ortaya çıkmış ve sonraki dönemlerde de modern mimarlığı yönlendirmiştir (Hasol, 2017:86). Yine aynı dönemlerde Frank Lloyd Wright'ın erken dönem yapıları da görülmektedir. 1909 yılında İtalya'da Fütürizm mimariye etki etmeye başlamış (Wilkinson, 2018: 105-106), modernizmin bütüncül anlayışının oluşmasına katkı sağlamıştır (Conrads ve Bullock, 1976:39-40). Modern yapı oluşturmak için de taş ve tuğla yerine beton, demir, cam gibi modern malzemelerin kullanımı desteklenmiştir (Kırcı, 2013: 36-37). Daha sonra betonun organik ve heykelsi kullanımını destekleyen Ekspresyonizm (Wilkinson, 2018: 108-111), ardından yeniden biçimleniş olarak adlandırılan De Stijl Hollanda'da gündeme gelmiştir. 1919 yılında Gropius, tasarımcının bir yapının tüm evresinden sorumlu olduğunu ve zanaatkarlarla beraber çalışılması gerektiğini savunmuş böylece Bauhaus akımı ortaya çıkmıştır (Biol, 2006: 10). Bu dönemde Modern Mimarlık'ın ana tasarım hatları (basit geometrik formların kullanımı, şerit pencereler, iç dış mekan arasındaki iletişim vb) belirginleşmeye başlamıştır. İki dünya savaşı arasında yıllarda Dünya genelinde ülkeleri yeniden inşa etme çabası ile beraberinde (Peel ve ark, 1989:66); kentsel ölçekteki çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bu dönemde Miss Van Der Rohe'un "less is more" şeklindeki mimariye getirdiği bakış açısı modern mimarlığın özünü teşkil etmiştir. F. L. Wright tarafından yapılan Şelale evi ve Le Corbusier tarafından yapılan Marsilya konutları bu dönemin öne çıkan örnekleri olmuştur. 1950'lerden sonra öncülüğünü Mies Van der Rohe ve Le Courbusier'in yaptığı; beton, çelik ve cam kullanımının ön planda olduğu, süslemeden kaçınılan, asimetrik, hafif, şeffaf tasarımların uygulandığı; (Wilkinson, 2018: 125) (Fot. 2.3-2.4); Modern Mimarinin tekdüzeliğe yöneldiği (Heynen, 1999: 33) Uluslararası Stil dönemi başlamıştır (Şekil 2.1).

Fot. 2.3. Villa Savoye (Url 3)

Fot. 2.4. Farnsworth Evi (Url 4)

Şekil 2.1 Modern Mimarlığın Tarihsel Gelişim Süreci

1960-1970 yılları arası Modern Mimarlığın tekdüzeliğinin sorgulandığı bir dönem olmuştur. Ardından 1970'li yılların sonlarına, endüstri teknolojisine özgü malzeme, öge ve donatının kullanıldığı mimarlık yaklaşımı olarak High Tech gündeme gelmiştir. Yine aynı yıllarda Modern Mimarlık'ın tekdüzeliğine tepki olarak geçmiş kültürlerin biçimsel öğelerini kullanan eklektik bir üslup olarak Post Modernizm ortaya çıkmıştır. Post modernizmin olumsuzlukları ve modernist yapıların yetersizlikleri 1980 li yıllarda Dekonstrüktivizm düşüncesi ile mimaride yer bulmuş, mekana ve strüktürel sisteme ağırlık verilirken dinamizm, değişkenlik, çelişkiler, sürprizler bütünü oluşturan, kalıpları zorlayan bir mimarlık düşüncesi olmuştur.

Görüldüğü üzere Modern Mimarlık her toplumun kendi ekonomisi ve kültürüne göre değişim göstermiş, farklı farklı dönem isimleri ile anılmış olsa da düşüncenin özünde çağın ruhunu, yeniliği, evrenselliği, bilimselliği kullanarak, rasyonel, fonksiyonel, yalın ve süslemeden arınmış yapı tasarımını desteklemiştir (Kök, 2016: 32).

Dünyada 18. yüzyılın ortalarından başlayarak, 20. Yüzyılın son çeyreğine kadar devam eden Modern Mimarlık akımı Türkiye Mimarlığında da etkili olmuştur. Ülkemizde modern hareket 1839 Tanzimat Fermanı ile (Bilgin, 1996; Alagöz, Semerci ve Aydın, 2015: 111) Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra da etkisini ülkenin toplumsal yapısı, kültür ve ekonomisi ile paralel bir şekilde göstermiştir.

Gelişimini tamamlayan Osmanlı İmparatorluğu, Endüstri Devrimi ile değişen dünyaya ayak uydurmakta zorlanmış ve bunun sonucu Batı'ya yönelenerek, ıslahatlar yapmaya başlamıştır. Yapılan ıslahatlar ile yeni yapı ihtiyacı ortaya çıkmış, yapılan her ıslahat ulusun mimari yüzünü de

değiştirmeye başlamıştır (Hasol, 2017: 15). Önceleri askeri alanda ortaya çıkan yapı ihtiyacını karşılamak için yabancı mimarlardan destek alınmıştır. Yabancı mimarlar tarafından inşa edilen ilk yapılar, Art Nouveau tarzda olup, genellikle askeri kuruluşlar, kışlalar ve askeri okullar gibi büyük ölçekli yapılar olmuştur (Yavuz, 2009: 13). Ülkemizde Erken Modern Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan dönem Birinci Meşrutiyet'in ilanı ile başlamış; en büyük ve önemli öncüleri ise Mimar Kemalettin Bey ve Mimar Vedat Bey olmuştur. Birinci Ulusal Mimarlık hareketi, ulusal bilinci oluşturma isteği sonunda, mimarisi batının modern yaşam şekilleri paralelinde gelişen plan şemaları ve yapım tekniklerini alması bakımından modernin izlerini taşıırken, geçmişin yapı öğeleri, motif ve süslemeleri ile biçimlenen cephe karakteriyle eklektik bir anlayış sergileyen şekilde kurgulanmıştır.

Türkiye için yeni bir mimarlık düşüncesi olan, aslında artık dünyada ortak bir dile dönüşen Modern Mimarlığın temelleri bu dönemde atılmış; eserleri her ne kadar 1925 sonrası verilmiş olsa da resmi olarak 1930 yılında Hakimiyet'i Milliye gazetesindeki başyazı ile resmi olarak da adlandırılmıştır (Bozdoğan, 2015: 171-180). Modern Mimari adına atılmış ilk adım inşaatına başlanacak olan ve tasarımları Ulusal Akımı destekleyen, Mimar Kemalettin'in yaptığı Ankara Gazi Muallim Mektebi'nin yapımının Egli'ye devredilmesi ile atılmış ve bu yapı Ulusal Mimari'nin bitişini, Modern Mimarlık akımının ise başlangıcını simgeleyen bir yapı olmuştur (Fot. 2.6).

Fot. 2.5. I. TBMM Binası
(Yazar arşivi)

Fot. 2.6. Ankara Gazi Öğretmen Okulu
(Url 5)

Modern Mimarlığın dünyada kabul görmüş tasarım dili olan, işlevin ön planda tutulduğu, basit geometrik formlarla biçimlenen, düz, teras çatıların kullanıldığı, bağımsız plan şeması, yatay pencere düzenlemeleri, modern yapı malzemeleri ve yapım tekniklerinin kullanımı gibi karakteristik özellikler Türkiye'de 1930'lu yıllarda uygulanmaya başlamıştır (Kırcı, 2013: 67). Ancak 1930'lara değin, Avrupa'nın mimarlıkta lider ülkelerin eriştiği yapı teknolojisi düzeyi ve mimarlığı etkileyen, ekonomik ve sosyo kültürel ortamın ürünü olan modern mimarlık anlayışı, çok farklı koşulları olan Türkiye'ye, batıdaki kuramsal alt yapısı olmadan yalnızca biçimler olarak intikal etmiştir. Buna hazır

olmayan Türk yapı teknolojisi benzer standartlara erişebilmek için zorlanmış, dışarıdan sürekli malzeme getirilmesi gerekmiştir (Aslanoğlu, 2010: 63). Bu da ülkeyi ekomonik anlamda sıkıntılara sokmuştur. 1930-1940 yıllar Türk mimarlığında çağdaş anlayış doğrultusunda modern mimarlığın ilk dönemi olarak ele alınmaktadır. 1940-50 yılları arası "İkinci Ulusal Mimarlık Akımı; **yeni** bir ulusalcı mimarlık yaratmak hedefine yönelerek, anıtsallık kavramının ön planda tutulduğu bir süreci ifade etmektedir. 1950'lerden sonra mimarlıkta dışa açılımlarla birlikte Amerika ve Avrupa'da yaygın olan eğilimlerden olan Uluslararası Üslup, Türk Mimarlığını etkilemiştir. Süreçte özellikle yabancı yardım programları Batılı uzmanları Türkiye'de çoğalmasa sebebi ile uluslararası sitilin çeşitli biçimleri yeni yapıların mimari planlamasında kendine yer bulmuştur (Dostoğlu 2011:237). Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 1960 sonrası Uluslararası Üslubun getirdiği aynışma ve tekdüzelik nedeniyle Modern Mimarlığa karşı tepkiler yaygınlaşmış, o nedenle de yeni arayışlara yönelinmiştir. 1980'lerde ise Postmodernizmin etkileri de görülmeye başlamış; 2000 ve sonrası mimarlığında yerellikten uzaklaşarak küreselleşen yapı tipolojileri ve yapı malzemeleri ağırlık kazanmıştır.

2.1.Modern mimarlık mirası kavramı ve gelişim süreci

Kültür varlığı denildiği zaman akla ilk gelen kavram anıt olmaktadır. Çünkü kültür, tarihi süreç içerisinde insanlığın hayata dair özelliklerinin okunduğu en önemli göstergedir. Bir anıtın kültür varlığı sayılmasındaki en önemli nokta ise, toplumsal değişim, yaşayış ve düzenin mekana yansması olarak kabul edilmektedir (Kök, 2016: 10). Ancak bir yapının anıt sayılabilmesi sadece kültürel özellikleri ile bağdaştırılmamalıdır. Bir yapının taşıdığı teknolojik değerler, kentsel özellikler, özgünlük gibi kavramlar da anıt sayılabilmesi için önemli değerler olmalıdır. Bu bağlamda iki dünya savaşı gören ve bu dönemde etkili olan Modern Mimarlık ürünlerinin, 1980'li yıllarda mesleki alanda artık korunması gereken özelliklere sahip olduğu tartışılmaya başlanmıştır (Altan, 2017). Çünkü savaşlar sonrası yapıların zarar görmesi ve küresel anlamda gözden daha çabuk çıkarılmaya başlanması, bu sebeple de yıkımların artması, gerek kentsel gerekse mimari açıdan tedirgin edici bir hal almaya başlamıştır (Kayın, 2016: 28).

Modern mimarlık ürünlerinin yakın bir geçmişe sahip olması ve algısal olarak eski olanın korunması gerekliliği düşüncesi sebebi ile Modern Mimarlık yapıları büyük zararlar görmüştür (Kayın, 2007). Oysaki Modern Mimarlık yapıları geçmişin ve geleceğin çarpıştığı, yaratıcısı ile koruyucunun bir araya gelebileceği, mekanların neden ve nasıl oluştuğuna dair ilk elden bilgiye daha kolay ulaşılabilceği bir koruma alanıdır. Önceki dönemlerin mirasıyla karşılaştırıldığında, kentsel üretimle ilgili en fazla belgeye sahip olan bir mirastır. Ancak koruma eylemlerini desteklemek için çok yararlı olan bu bilgilerden, büyük miktardaki belgelerden faydalanılamamaktadır (Grementieri,

2009: 89). Bu nedenle, 20. yüzyıl yapılarının korunması için yaygın bir kabul ve destek bulunmamaktadır (Macdonald, 2013).

Çağdaş koruma kavramında bir anıtın korunması için “eskilik değeri, tarihi belge değeri ve estetik değeri” gibi değerleri taşıması gerekmektedir. Ancak, 20. yüzyılda inşa edilmiş olan Modern Mimarlık ürünleri için bu değerlerden eskilik ve tarihi değeri karşılamaması noktasında sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sebeple 20. yüzyılda miras kavramının ve yapıların taşıması gereken değerlerin tekrar gözden geçirilmesi tartışması ortaya çıkmıştır (Özkaban, 2014: 9).

Modern Mimarlık Mirası kavramı henüz gündemde değil iken 1928 yılında İsviçre’de modern mimari ve şehir planlamasının tartışıldığı ve daha sonra 1956’da faaliyete geçecek olan CIAM’ın (Congres Inretnatonaux d’Architecture Moderne) temelleri atılmış, zamanın önde gelen mimarlarının katılımıyla bu konu için bir forum oluşturulmuştur (Jokilehto, 2009: 106). ICOMOS’un 1931 yılında yayımlanan bir restorasyon tüzüğünde “*her dönem mirasının sanat değeri ve tarihi anısı sebebiyle korunması gerektiği*” vurgusu yapılmıştır. Ancak modern yapıların kültür varlığı olarak tanımlanması ve korunması günümüzde halen tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle meydana gelen yıkımlar ve yakın tarihin yok olması, korumacıların dikkatini çekmeye başlamış ve asıl olarak 1970’lerde Modern Mimarlık Mirasının tanımı ve kabulü gündeme gelmeye başlamıştır (Omay Polat, 2010: 13-19).

1980’lerden sonra “Modern Mimarlık Mirası” kavramı mimari koruma otoritelerince tartışılmaya başlanmış; (Baturayoğlu Yöney, 2015: 62-76) 1990’larda kurumlaşmalara, yasal düzenlemelere ve pratiğe yansısıyla, korumanın kuram ve ölçütlerinde sınırlar değişmeye başlamıştır (Omay Polat ve Can, 2008: 21). “Modern Miras” kavramı 19. ve 20. yüzyıllarda gelişen modern hareketler ile tasarlanmış olan yapıları, kentleri, manzara ve dekoratif tüm unsurları kapsamaktadır (Güner, 2017). 20. yüzyılın sonuna yaklaşırken, bu yüzyıl ile tarihlenmiş olan ve miras kavramı içerisinde değerlendirilmesi gereken mimari ürünlerin tanımı, belgelenmesi ve değerlendirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar başlamıştır. Bu bağlamda en önemli adım UNESCO, ICOMOS, DOCOMOMO ve Avrupa Konseyi gibi kurum ve toplulukların başlatmış olduğu Modern Miras Programı olmuştur (Coşkun, 2018: 65).

Modern Mimarlık yapılarının denetimsizce yıkımı bu dönem yapılarının korunması gerektiği ya da en azından belgelenmesi gerektiği düşüncesi ile 1988 yılında bir kuruluşun oluşturulması kararı alınmış ve 1990 yılında Eindhoven Bildirgesi ile Docomomo (Documentation and Conservation of Modern Movement (Modern Hareketin Korunması ve Belgelenmesi)) kurulmuştur (Kayın, 2016: 28). Eindhoven Bildirgesi Docomomo’nun kuruluş amacını “*Modern Mimarlık Akımı’nın önemine kamuoyu, yöneticiler ve yapılı çevreyle ilgili uzman ve eğitimcilerin dikkatini çekmek; Modern Mimarlık Akımı eserlerinin tanımlanması ve envanter çalışmaları, çizimler, fotoğraflar, arşivler ve diğer olanaklarla*

belgelenmesini teşvik etmek; uygun koruma teknik ve yöntemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu bilgilerin uzmanlar arasında yayılmasını sağlamak” olarak tanımlamıştır (Baturayoğlu Yöney, 2016: 69). Böylece Docomomo’nun kurulmasında asıl amaç, modern mirasın kapsamının belirlenmesi, tarihi bir aralık söz konusu olmadan, bezmeden ziyade işlevin dikkate alındığı, teknik ve mekansal olarak bir ilkeyi barındıran tüm ürünlerin korunması, belgelenmesi ve bir envanter çalışmaları yapmak olmuştur (Omay Polat, 2010: 22). Bu mirasın, zayıf yasal koruma ve genel halk arasında düşük takdir görmesi nedeniyle özellikle savunmasız olduğu düşünülmüştür (Oers, 2009: 7). Günümüzde ise Docomomo’nun misyonu “önemli Modern Mimarlık Akımı eserlerine yönelik tehditlere karşı bekçilik yapmak; koruma teknolojisi, tarihi ve eğitimine ilişkin fikir alışverişinde bulunmak; Modern Mimarlık Akımı’na ait fikirler ve miras konusunda ilgiliyi desteklemek ve yakın tarihli mimarlık mirasına yönelik olarak sorumluluk sahibi olmak” olarak belirtilmektedir (Baturayoğlu Yöney, 2016: 69). Docomomo’yu diğer korumacı gruplardan farklı kılan, çağdaş mimarlık pratiğinde modernist felsefesinin sürekliliğini teşvik etmek ve aynı zamanda modernizmin savunucuları olan çağdaş mimarları ve eleştirmenleri, tarihçileri ve çevrecileri bir araya getirerek modernizmin mirasını korumayı hedeflemesidir (Macdonald, 2013).

1991 yılına gelindiği zaman Docomomo’dan sonra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 20. yüzyıl mimarlığının korunması adına tavsiye kararları almıştır (Güler ve Bilge, 2016: 28). Böylece 20. yüzyıl mimarisinin Avrupa tarihi mirasının bir parçası olduğu kabul edilmiş ve bu mirasın korunması, envanter oluşturulması, uzman yetiştirme, bilinç oluşturma gibi konular gündeme gelmiş ve destekleme programı oluşturulmuştur (Kayın, 2016: 28). Icomos, Modern Mimarlık örneklerini var eden felsefeyi, işlev ve kullanım bağlantısını, form, doku ilişkisini, ölçütler üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Kayın, 2016: 29). 1992 yılına gelindiğinde ise ICOMOS’un daveti ile Docomomo, Dünya Miras Listesi’ne dahil edilmesi düşünülebilecek Modern Mimarlık yapılarının “geçici bir listesinin” oluşturulmasına yönelik bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma ile aynı zamanda yapılar için özgünlük kavramına, fikir özgünlüğü, malzeme özgünlüğü, biçim özgünlüğü gibi daha geniş bakılması önerilmiştir (Oers, 2009: 11).

Daha sonra ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Modern Mimarlık mirasının korunması ve tanınması için uluslararası alanda toplantılar düzenlemeye başlamıştır. Bu çalışmaların en önemlisi 2002 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Gününde 20. yüzyıl mimarlık mirası teması adı altında kutlanmıştır (Güler ve Bilge, 2016: 28). Bu kuruluşlardan hariç, 20. yüzyıl Modern Mimarlık mirasının korunması, değerlendirilmesi ve koruma ölçütlerinin belirlenmesi hususunda UIA, UNESCO, mAAN, ERIH, TICCIH (Kök, 2016: 17) gibi kuruluşlar da uluslararası düzeyde çalışmalar yapmış ve yapmaktadır (Özkaban, 2014: 9). Bu bağlamda geçmişten günümüze tüm dünyada halen Modern Mimarlık mirasının korunması kavramı tartışılrsa da

yukarıda belirtilen kurum kuruluş ve toplantıların desteği ile koruma tanımı, bu miras yapılarını da içine alacak şekilde genişletilmiş ve düzenlenmiştir. Ancak genel olarak Modern Mimarlık mirası olarak kabul edilecek tarih aralığı ve özellikler ülkelere göre farklılıklar arz etmektedir (Şekil 2.2). Bu farklılıklar için en tanımlı ve geçerli tarih Docomomo'nun kabul ettiği 1920 ile 1970 aralığı olarak belirtilmektedir (Omay Polat, 2010: 23).

Şekil 2.2. Modern Mimarlık mirasının ülkelere göre değerlendirilmesi (Baturayoğlu Yöney, 2016: 64-65 'den düzenlenmiştir)

Modern Mimarlık mirasının Türkiye'de kabulü ve gelişimi ise 2000'li yıllara kadar çok fazla üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Ancak 2002 yılı Türkiye'de modern yapıların korunması için önemli bir tarih olmuştur. Bu bağlamda ICOMOS Türkiye Milli Komitesi "Conservation of the 20th Century Architectural and Industrial Heritage" isimli uluslararası bir sempozyum ile Modern Mimarlık mirası için koruma çalışmalarına başlamıştır (Güler ve Bilge, 2016: 29). Aynı sene çağdaş korumacı mimarlar Docomomo'ya katılarak Türkiye Ulusal Çalışma Grubunu oluşturmuşlardır (Ahunbay, 2018). Böylece Türkiye'de modern miras yapılarının korunması, belgelenmesi ve envanterinin oluşturulması bir kurum dahilinde yapılmaya başlamıştır (Güler ve Bilge, 2016: 29).

2.2.Modern Mimarlık Mirasının Tanımlanmasında Kullanılacak Ölçütler

Tarihi süreç içerisinde meydana gelmiş tüm mimari akımları reddederek tamamiyle yeni bir üsluba yönelen Modern Mimarlık yapılarının yaşatılması mimarlık tarihi açısından oldukça önemli bir noktada bulunmaktadır (Ahunbay, 2018). Ancak, günümüzde hala sahip olduğu değerler ve nasıl korunabilecekleri tam olarak tanımlanmamıştır. Docomomo koruma belgelerinde geçen "anıtsal" yapılara bir çok değeri üzerinde taşıyan (anı, belge vb) modern mimari yapılarının da "genç anıtlar" olarak dahil olması gerektiğinin önemle üzerinde durulmaktadır (Casciato, 2007:22). Geçmişten günümüze bu eserleri korumak

ve yerel ölçekte koruma sorunlarını çözmek için Modern Mimari mirasın değerlerini belirlemek için çeşitli yöntemler ve ölçütler geliştirilmiştir. Böylece geleneksel yapıların korunması için kullanılan bazı değerler önemini yitirmiş ve birçok modern yapı için geçersiz olmaya başlamıştır. Çünkü değerlendirme kriterlerinin yanısıra bu yapı grubu değerlerinin belirlenmesi ve koruma kararlarının alınması, binanın ve çevresinin ayrıntılı tanımlanmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda Modern Mimarlık mirasının değerleri üzerinde fikir birliği olmamasının temel nedenlerinden biri, her yapı için farklı değerlerin ön plana çıkması ve korunmasının bu değerlerle sağlanabilmesidir (Güner, 2017).

20. yüzyılın sonuna gelene kadar olan koruma ölçütlerine bakıldığında, eskilik değerinin sahip olduğu önemin yerini yenilik değerinin aldığı görülmektedir. Bu yenilik değeri estetik, kullanım ve referans olma değeri ile birlikte değerlendirilmektedir (Omay Polat, 2018: 45). Modern koruma teorisi için temel ilke olan bütünlük ve özgünlük, 19. ve 20. yüzyıl mirası için çeşitli zorluklar ortaya koymaktadır. Anıtların ve sitlerin çevresinin bütünlüğünü ve özgünlüğünü koruma ihtiyacı, tüm dönemlerin mirası için yerleşik bir düşüncedir. Amaç, binanın veya yapı topluluğunun orijinal olarak gösterdiği mevcut kentsel veya kırsal çevre ile karşılıkları ve çelşkilerini veya uyumunu normak olmalıdır (Grementieri, 2009: 88). Bu nedenle kültür mirasının daha önce sahip olduğu özgünlük değerinin ise modern yapılarda malzeme ve işçilikten ziyade fikrin özgün olması daha önemli olmaktadır (Omay Polat, 2010: 40). Ayrıca, modern yapıların korunması için buldukları bölgenin gelişimine katkı sağlıyor olmaları, kent yaşamına olan faydası, özel tasarımlar olması, taşıyıcı sistemi, bir tipolojiye sahip olması ve kanonik değeri olması gerekli ölçütler olmaktadır (Ahunbay, 2018).

Öncelikle Docomomo, miras kapsamında ele alınması gereken ürünleri; yapılar, yerleşimler ve peyzaj alanları olmak üzere üç grupta değerlendirmekte; (i) tekil yapılar, (ii) sitler, (iii) mahalleler, (iv) kentsel alanlar, (v) bahçeler ve peyzaj düzenlemeleri, (vi) iç mekan düzenlemeleri, (vii) mobilyalar ve (viii) endüstri ürünleri gibi farklı ölçeklerdeki mimari ürünlerin korunmasını sağlamaya çalışmaktadır (Omay Polat ve Can, 2008. 182). Buna ilaveten Docomomo uluslararası modern mimarlık mirasının belgelenmesinde kullanılacak olan değerlendirme ölçütlerini 1993 yılında tanımlamıştır (Tablo 1).

Yapıtın teknolojik, estetik, sanatsal, sosyal değerleriyle kanonik-referans olma özelliğini değer olarak belirleyen DOCOMOMO, yapıtın modernizme katkısı ve ulusal-uluslararası mimarlık ortamındaki yeri, tasarımcının tanınırlığı, tasarımın özgünlük, sanat, estetik ve çevre kapsamındaki önemi, yapıtta yeni teknoloji-malzeme-detay kullanılması, yapıt aracılığıyla yeni yapı tipolojisi, yaşam biçimi, sosyo-ekonomik stratejiler yaratılması gibi parametreleri, modern mimarlık mirasının belgelenmesinde kullanılacak değerlendirme ölçütleri olarak ifade etmektedir (www.docomomo.com). ICOMOS ise yapıtı var eden felsefeyi temel alarak tasarım, işlev, kullanım, form, doku ilişkileri, tarihsellik

gibi parametreleri (www.international.icomos.org; Kayın 2016) değerlendirme ölçütü olarak kullanılmaktadır. Docomomo bütün bunlara ilave olarak 1997 yılında ICOMOS'a bir rapor sunmuş ve özgünlük kavramının bu yapılar kapsamında genişletilmesi önerisinde bulunmuştur. Böylece özgünlük, (i) fikrin özgünlüğü, (ii) biçimin özgünlüğü, (iii) strüktür ve detayların özgünlüğü, (iv) malzemenin özgünlüğü olmak üzere 4 başlıkta toplanmıştır (Van Oers, 2003: 10; Özkaban, 2014: 21).

Tablo 1. Uluslararası Modern Mimarlık Mirasının Belgelenmesinde Kullanılacak Olan Değerlendirme Ölçütleri

Temel Ölçütler	Tamamlayıcı Değerler
<p><u>Teknolojik değer (malzeme/biçim)</u> Yeni malzeme kullanımı/yeni teknolojiler Yapı malzemeleri ve detaylar, strüktür ve donanımlar ve gerektiği takdirde yapım metotları Yapının program veya strüktürünü etkileyen, ya da farklı bir estetik çözüme götürecek modern bir teknoloji kullanımı</p> <p><u>Sosyal değer</u> 20. yüzyılın değişen toplumsal ve sosyal özelliklerini yansıtması Kültürel Değer Kimlik Değeri</p> <p><u>Sanatsal ve estetik değer</u> Yapı; kompozisyon/oran/ölçek/malzeme/yapım sistemi, detayların ele alınışı ile estetik özellikleri yansıtması</p>	<p><u>Kanonik olma durumu</u> Yapıldığı dönem olarak modernizme katkısı/ünlü bir mimarın eseri olması yada yarışma yoluyla elde edilmiş olmak</p> <p><u>Referans olma değeri</u> Teknik, işlevsel ya da biçimsel açıdan bulunduğu çevre ile ilişkisi ve bulunduğu çevrede referans niteliği Taşıdığı mekânsal/yapısal vb özellikler ile örnek teşkil etmesi Aynı bölge ya da farklı coğrafyalarda inşa edilen yapılarla bir ilişki kurulabilmesi Yapı farklı nitelikleriyle tasarımcılar için örnek teşkil etmesi</p> <p><u>Bütünlük</u> Özgün tasarım/mimari bütünlük</p> <p><u>Özgünlük</u> Fikrin özgünlüğü, Biçimin özgünlüğü, Strüktür ve detayların özgünlüğü, malzemenin özgünlüğü</p>
(Omay Polat 2008 ve DOCOMOMO 1993, DOCOMOMO 1997'den ² yararlanılarak oluşturulmuştur.) (Yaldız ve ark 2017 : 174)	

Ortaya çıktığı her ülkede farklı söylemlere neden olan Modern Mimarlık mirası koruma ölçütleri, Türkiye'de de oluşum süreçleri, mimari değerleri, tasarımcıların mimari tavırları, dünya mimarlığı ile temas düzeyleri, tasarımcı-kullanıcı arası ilişkiler, ülkenin ekonomik ve teknolojik koşulları, toplumsal kabuller-reddedişler ve inşa alanındaki yasal düzenlemeler gibi pek çok yerel ve evrensel ilişki üzerinden çok yönlü ve bütüncül bir analizle değerlendirilmesi gerekmektedir (Özkaban, 2014: 52). Ayrıca modern yapıların tanınmış bir mimar tarafından tasarlanmış olması, kullanılan malzeme ve teknolojinin Türkiye'de ilk defa kullanılması, Cumhuriyet'in kuruluşuna şahitlik etmiş olması, sanatsal, özgünlük ve kimlik değerinin yanında anı, sosyal ve kentsel değeri, taşıdığı

² <https://www.docomomo-us.org/explore-modern/explore-the-register/how-to-evaluate-modern>
(Son Erişim:07.06.2021)

ekonomik değer gibi birçok ölçüt ile korunması söz konusu olmaktadır (Coşkun, 2018: 66).

3. Konya Devlet Tiyatrosu Binası (Eski Halkevi Binası)nın Modern Mimarlık Mirası Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi

3.1.Tarihçe

1923 yılında Türkiye Cumhuriyet'in ilanı ile hem ülke rejimi hem de toplumun yaşam standartları değişmeye başlamıştır. Atatürk, ülkeyi modern yaşama adapte etme düşüncesi ile öncelikle toplumun eğitilmesi gerektiği konusunda adımlar atmaya başlamıştır (Kaynar, 2007: 2). Bunun içinde ivedilikle yeni okulların ve halkın eğitilmesi amacıyla eğitim kurumlarının olması öngörülmüştür.

Aslında temellerinin 1910'lu yıllarda Türk Ocakları ile atıldığı halk eğitimi ve sosyalleşme dönemi, Cumhuriyet'in ilanı ile tekrar gündeme gelmiş ve Halkevleri de bu amaçla açılmaya başlamıştır (Kaynar, 2007: 10). Atatürk ve TBMM kararı ile 19 Şubat 1932 yılında, Türk halkının gelişmesi, eğitim seviyesinin artması, kabul edilen inkılapların temellendirilmesi ve ülkenin çağdaş uygarlık seviyesine bir an önce ulaşması amacıyla oluşturulan bir eğitim modeli ile Halkevleri açılmıştır. Öncelikle ondört ilde (Ankara, Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul, Adana) açılan bu eğitim evleri dokuz çalışma kolu ile inkılapları halka anlatmaya başlamıştır. Ondört ilde kurulan ancak her şehir ve kasabaya yayılması planlanan Halkevlerinin amacı, "Milleti bilinçli, birbirini seven, anlayan, birbirine hoşgörüsüyle yaklaşan, aynı ülküye inanan, tüm milleti teşkilatlandırarak, millî ruhu canlı tutacak, halk içindeki sınıf farklılıklarını ortadan kaldıracak, Cumhuriyet'in ve inkılapların savunucusu olacak, toplumsal ve kültürel kalkınmayı sağlayacak, Türk milletinin devletinin çağdaşlaşmasını sağlayacak, millî kültürü benimsetmek" olarak özetlenebilmektedir (Yılmaz ve Süntar Akhan, 2011: 60-61). 1945 yılına kadar 63'ü il merkezlerinde, 242'si ilçe merkezlerinde, 100'ü bucak ve köylerde olmak üzere toplam 405 Halkevi binası yapılmıştır (Konya Dergisi Sayı 74-77). Böylece 1932 ile 1951 yılları arasında Londra'da da olmak üzere 478 adet Halkevi, 4322 adet de Halkodası açılmıştır (Durukan ve Uluş Uraz, 2008: 41). Sadece okuma yazma alanında değil farklı birçok alanda eğitimin verildiği Halkevlerinde topluma mesleki eğitimler de verilmiş ve çeşitli devlet kurumlarında iş imkanları sağlanmıştır. Bu eğitimler, dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, spor, sosyal yardımlaşma, halk dersaneleri ve kursları, kütüphane, köycülük, daktilo, müze ve sergi gibi alanlarda olmuştur (Kaynar, 2007: 52-60).

Kısa süre içerisinde çok fazla Halkevi binası yapımına başlanması bu konuda uzmanlık gerektirdiği düşüncesini doğurmuştur. Bu amaçla ülke genelinde Halkevi binaları çoğunlukla Halk Partisi müşavir mimarı Sabri Oran tarafından tasarlanmıştır. Ayrıca inşa edilen yapılar kentlerin belirli yerlerinde konumlanmıştır. Çünkü Cumhuriyet ile birlikte hemen hemen her kentte

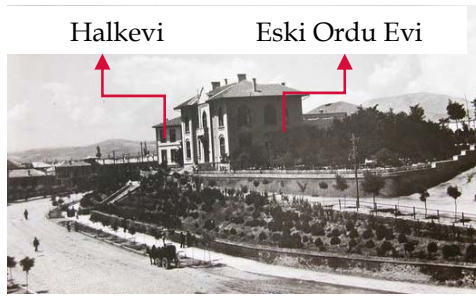
Cumhuriyet Bulvarı, Demokrasi Caddesi, Atatürk Caddesi gibi yeni caddeler açılmış ve Halkevi binaları da genellikle bu caddeler üzerinde yapılmıştır. Halkevleri ana caddelerde, tip proje olarak bir bahçe veya parkın içinde, yarışma yoluyla yapılmış olanlar ise Cumhuriyet Meydanlarında tasarlanmışlardır (Durukan, 2006: 133). Bu kısa zamanda çoğalan yapılar bir süre sonra yapıldığı yere, iklime, nüfusa göre L, I, T ve U gibi tip plan şemaları oluşturmuştur (Arslan ve Alagöz, 2015: 8).

Ülkenin çağdaş uygarlık seviyesine bir an önce ulaşması amacıyla oluşturulan Halkevlerinden biri de 1932 yılında Konyada açılmıştır. Açıldığı ilk günden itibaren birçok alanda hizmet vermiş olan Konya Halkevi eğitime dokuz kol faaliyeti olarak başlamıştır. Öncelikle Halkevi yapısal anlamda tek bina yerine çeşitli okullarda eğitimlerini tamamlamaya çalışmıştır. Bir merkez bina dışında her türlü eğitime katılım çok fazla olduğu için merkez okullara dağıtılmıştır. 1935 yılında okuma-yazma kursları Hakimiyet-i Milliye, Akif Paşa okullarında ve hapisanede açılan dersanelerde devam etmiştir. Daha sonraları bu okullara Gazi, Cumhuriyet, İhsaniye, Altınçeşme ve Köprübaşı gibi okullar da eklenmiştir (Özcan ve Koçer, 2018: 1011-1032). 1946lı yıllarda Necati bey, Sedirler, Topraklık İlkokulları gibi okullar da Halkevi eğitim faaliyetlerine katılmıştır (Konya Dergisi Sayı 89). Katılımın bu kadar yüksek olduğu dönemde Konya'da bu çalışmalara karşılık gelecek ölçekte büyük bina yapmak maddi olarak imkansız olduğu için Halkevleri kapanana kadar bir merkez ve çeşitli bölgelerde eğitim almak şeklinde Halkevi hizmeti devam etmiştir.

Şubat 1932 yılında Halkevleri açıldıktan sonra aynı yılın Temmuz ayına kadar Konya'da hükümet binası yanında bir bina Halkevi olarak kullanılmıştır. Ancak Temmuz ayına gelindiğinde Halkevine katılım o kadar yüksek olmuştur ki binayı taşımak zorunda kalınmıştır (Kaynar, 2007: 78). Alaaddin Tepesi'nin güney eteğinde bulunan (Fot. 3.1), 1908 yılında Rum Okulu olarak yapılmış ve o yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası binası olarak kullanılan yapı Halkevi olmuş, hükümet civarında bulunan yapıya ise Cumhuriyet Halk Fırkası taşınmıştır (Yaşar Barışık Arşivi) (Fot. 3.2).

Fot. 3.1. 1951 Halkevi Binası
(Url 6)

Fot. 3.2. Eski Halkevi Binası
(Yaşar Barışık Arşivi)

1932 yılından 1949 yılına kadar kullanılan Halkevi binası üç kattan oluşmaktaydı (Fot. 3.3). Yapının birinci katı depo, ikinci katı kütüphane, üçüncü katı ise konferans ve konser salonu, yapının sahip olduğu küçük odalar ise yönetici odası olarak kullanılmıştır (Fot. 3.4). Güneyinde Orduevi binasının bulunması, milli bayram kutlamalarının bu binanın salonlarında gerçekleştirilmesine sebep olmuştur (Kaynar, 2007: 78). Halkevi taşındıktan sonra tiyatro binası, belediye sineması olarak da kullanılan bu yapı maalesef günümüze ulaşamamıştır (Fot. 3.5).

Fot. 3.3. Halkevi Binası Genel Görünüm

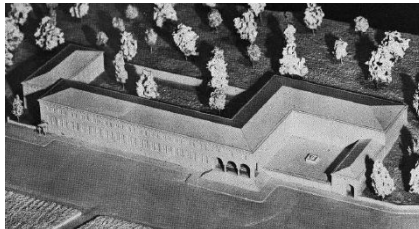
Fot. 3.4. Halkevi Binası İç Mekan

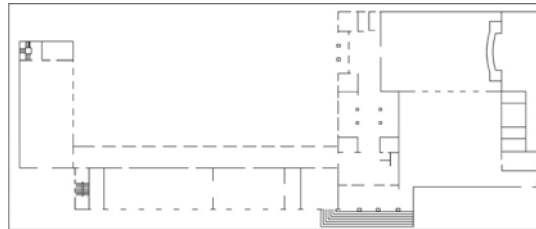
Fot. 3.5. Halkevi Binası Ön Cephe

(Yaşar Barışık Arşivi)

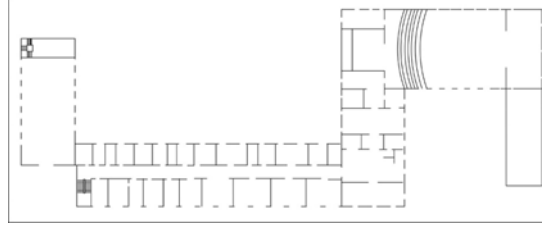
1940'lı yıllara gelindiğinde kullanılan yapının yetersiz kalması sebebi ile çalışılan ve kurs verilen birçok alan farklı okullara, cezaevine dağılmıştır ve bu da Halkevi faaliyetlerinin kontrolünün yapılamaz hale gelmesine sebep olmuştur. Bu sebeple Halkevi bütçesinden belirli bir ayırım yapılarak yeni bir bina yapılmasına karar verilmiştir. Bu yeni proje içinse yine birçok Halkevi binası tasarımını üstlenen Halk Partisi müşavir mimarı Sabri Oran tarafından yapılması istenmiştir (Fot. 3.6). Sabri Oran, Konya Halkevi için bir proje hazırlamış ve yapıyı yine Alaaddin Tepesi yamaçlarında tasarlamıştır (Oran, 1940: 198). Hazırlanan proje oldukça kapsamlı, Konya Halkevi'nin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak kapasiteye sahip olarak tasarlanmıştır (Fot. 3.7). Ancak araştırmalar ile belirlenememiş bir sebeple bu proje uygulanmamıştır (Fot. 3.8) (Fot. 3.9).

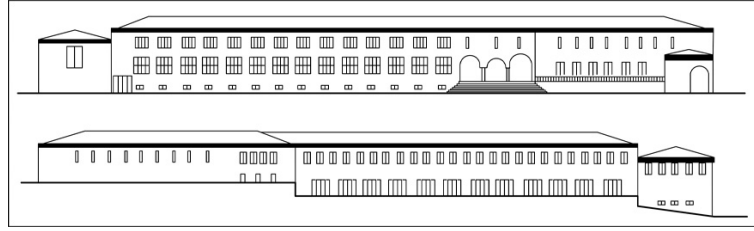
Fot. 3.6. Tasarlanan Halkevi Binası

Fot. 3.7. Tasarlanan Halkevi Zemin Kat (Oran, 1940: 198-200'den Şemalaştırılmıştır.)

Fot. 3.8. Tasarlanan Halkevi Birinci Kat (Oran, 1940: 198-200'den Şemalaştırılmıştır.)

Fot. 3.9. Tasarlanan Halkevi Görünüşler
(Oran, 1940: 198-200'den Şemalaştırılmıştır.)

Mimar Sabri Oran'ın tasarlamış olduğu Halkevi binası ölçek olarak büyük olması ile ekonomik olmadığından uygulanmamıştır³. Ancak yine de Halkevi'nin kendine ait bir binası olması düşüncesi ile daha küçük ölçekli bir bina tasarlanmıştır. Yeni tasarlanan binanın, Anıt civarında Millet Bahçesi olarak kullanılan bahçenin içerisinde konumlanması planlanmış ve Mayıs 1946 yılında temeli atılmıştır (Konya Dergisi Sayı 91-92) (Fot. 3.10). Bu binanın yapımı oldukça uzun sürmüştür. Konya Dergisi arşivlerinde belirtildiği üzere yapının komşuluğunda bulunan Millet Bahçesi inşaat sırasında kullanılmaya devam etmiş, yapı tamamlandıktan sonra kapatılmıştır (Konya Dergisi Sayı 115) (Fot. 3.11). 1949 yılının son yarısında yapımı tamamlanan Halkevi binası maalesef sadece iki yıl kendi işlevi ile hizmet vermiştir.

Fot. 3.10. Halkevi Binası Temel Atma Töreni (Kaynar, 2007: 459)

Fot. 3.11. 1950'li Yıllarda Halkevi Binası (Yaşar Barışık Arşivi)

³ Konya Halkevi'nin aylık yayını olan Konya Dergisi'nde 1940 yılı sonrası maddi olarak çeşitli sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir. Ekonomik sıkıntılar sebebi ile projenin uygulanamadığı düşünülmektedir.

Konya Halkevi'nin temelleri atıldığı 1946 yılında Demokrat Parti'nin başa geçmesi ile Halkevi çalışmaları duraklama dönemine girmiştir (Durukan, 2006: 85). 1950 yılına gelindiğinde Londra Halkevi başta olmak üzere Halkevlerinin faaliyetleri durdurulmuş, 11 Ağustos 1951 yılında ise resmi olarak kapatılmıştır. Kapatılan Halkevleri'nin bir kısmı tekrar Türk Ocağı adı altında hizmet vermeye devam etmiş, bir kısmı ise de hazine malı olarak farklı işlevlerde kamu binaları olarak kullanılmaya başlanmıştır (Durukan, 2006: 86).

Halkevleri kapatıldıktan sonra ülke genelinde mevcut yapıların ne olarak kullanılması gerektiği oldukça tartışmalı bir konu olmuştur. Konya Halkevi binası için de çeşitli alternatifler sunulmuş binanın hastane, otel, okul, sinema ve tiyatro işlevleri için uygun olabileceği düşünceleri ortaya atılmıştır. Daha önce Halkevi başkanlığı yapmış olan Muhlis Koner özellikle tiyatro binası olması hususunda ısrarcı olmuştur. Konya Halkevi binasının Milli Eğitim Müdürlüğü'ne tahsis edilmesi ile yapının ilkokul olarak kullanılmasını bakanlığa teklif edilmiştir (Kaynar, 2007: 67-69). Ancak bu tekliflerin hepsi sonuçsuz kalmış bina bir süre sinema salonu olarak hizmet vermiştir (Çelik, 2018: 345). 1955 yılına geldiği zaman Umumi Kütüphanede bulunan kitapların buraya taşınması ile İl Milli Kütüphane binası olarak kullanılmıştır. Ayrıca bir süre yapının kuzey batı yönünde bulunan Konya Lisesi tarafından ek derslik olarak da kullanılmıştır (Arslan ve Alagöz, 2015: 9). 1981 yılında ise Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü tarafından gerekli tadilatları yapılarak yapının tahsisi Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. 1997 yılında ise Yerleşik Bölge Tiyatrosu olarak kullanılmaya başlayan yapı günümüzde halen aynı işlevde tiyatro binası olarak kullanılmaya devam etmektedir (Url 7).

3.2. Yapının mimarisi

Konya Devlet Tiyatrosu Meram İlçesi, Atatürk Caddesi, No:45'de 27901 Ada, 5 Parselde bulunmaktadır. Konya Halkevi (Devlet Tiyatrosu) 1940'lı yıllarda, eski Millet Bahçesi'nin bulunduğu bölgede, kent içerisinde yeni açılmış olan Atatürk Caddesi aksı üzerinde bulunan Anıt Meydanı ile ilişkili olarak konumlanmıştır (Arslan ve Alagöz, 2015: 10) (Fot. 3.12) (Fot. 3.13).

Öncelikle Halkevi binalarının tasarımlarında belirli kriterler etkili olmuştur. Bu kriterlerin en önemlisi sinema, tiyatro ve çeşitli temsil gösterilerin sergilenmesi için büyük salonların varlığı tasarıma öncelikli yön veren işlevler olmuştur. Halkevini oluşturan ana birimlerden birisi olan bu salonlara giyinme, oyuncu odaları, sahne dekor depoları gibi bölümler eklenmiştir. Büyük salonların varlığı Halkevi yapılarının L, T gibi yaygın bir plan şemasına sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca Halkevi yönetim birimleri için idari ofisler de tasarıma yön veren önemli bölümlerdir (Durukan ve Ulusu Uraz, 2008: 45-47).

Fot. 3.12. Halkevi Binası Konumu (Devlet Tiyatrosu) (Konya Kent Rehberi 2021)

Fot. 3.13. Halkevi Binası Konumu (Devlet Tiyatrosu) (Yazarların Arşivi)

1946 Konya Halkevi binası yapılamaya başlandığında Konya’da Halkevine talep olup ancak daha önce de belirtilen ülkenin jeopolitik durumlarından dolayı maddi olarak sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Bu nedenle yeni yapılacak olan bina, küçük ölçekli ama Halkevi için tasarlanan özel bir yapı olması istenmiştir. Konya Halkevi binası T plan şemasına sahip olarak tasarlanmış ve ana ögesi temsil salonu olmuştur (Fot. 3.14). Yapının mimarı bilinmemektedir. Günümüzde tiyatro binası olarak kullanılan yapı 2007 yılında tadilat geçirmiş ve yan cephelerine yapılan ekler ile yapı dikdörtgen plan şemasına dönüşmüştür.

Fot. 3.14. 1955 Halkevi Binası Vaziyet Planı (Url 8)

Yapının plan özellikleri ve günümüzdeki kullanım durumu incelenecek olursa; bodrum katında ısı merkezi, misafirler için ıslak hacimler (Fot. 3.15) ve sanatçılar için soyunma odaları bulunmaktadır (Fot. 3.16). Yapının yüksek girişli olarak tasarlanmış olması bodrum katındaki mekanların doğal havalandırma ve aydınlatmadan faydalanmasını sağlamıştır.

Fot. 3.15. Islak Hacimler

Fot. 3.16. Sanatçı Odaları (Yazarların Arşivi)

Yapıya giriş zemin kata, iki taraflı olarak düzenlenmiş olan vestiyer odaları ve sonra fuayeye geçilerek sağlanmıştır (Durukan ve Ulusu uraz, 2008: 46) (Şekil 3.1). Günümüzde giriş holünde bulunan vestiyerler güvenlik ve bilet satış gişesi olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.17). Giriş holünden sonra fuayeye geçilmektedir. Yapı tasarımı simetrik olduğu için fuaye alanının iki yanında düşey sirkülasyon bulunmaktadır (Fot. 3.18). Fuayenin devamında ise ana salona geçilmektedir. Ana salon duvar ve üst örtüsü lambri kaplama olarak kullanılmakta, koltuklar ise ceviz üzeri kadife kaplama olarak işleve uygun kaplanmıştır (Bozkurt, 2014: 32). Fuayenin kuzey bölümünde düşey sirkülasyonun yanında tadilat ile eklenmiş olan kafeterya bölümü bulunmaktadır (Fot. 3.19). Kafeteryanın arkasında malzeme deposu bulunmakta ve aynı zamanda bahçe ve salonla da bağlantısı bulunmaktadır.

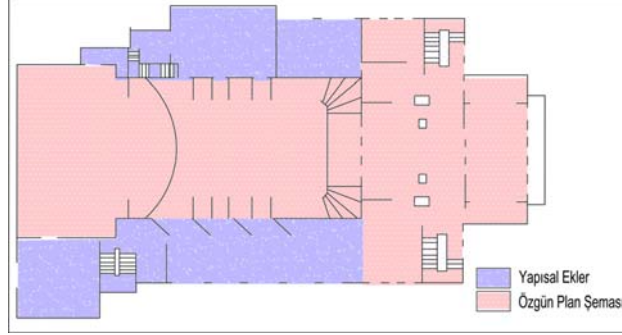
Fot. 3.17. Giriş Holü

Fot. 3.18. Fuaye

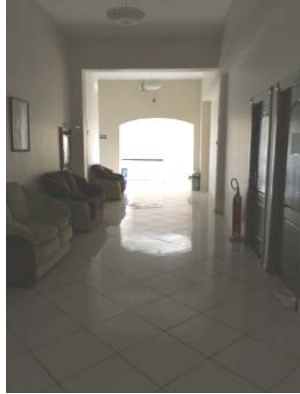
Fot. 3.19. Kafeterya
(Yazarların Arşivi)

Şekil 3.1. Zemin Kat Planı
(Arslan ve Alagöz, 2015: 12'den şemalaştırılmıştır.)

Fuayeden üst kata çıkıldığında tekrar küçük fuaye bölümü bulunmakta ve salonun balkon bölümüne geçilmektedir (Fot. 3.20). Giriş holünün üzeri idari birimler olarak tasarlanmıştır. Zemin katta kafeterya olarak 2007 yılında eklenen kuzey kısmın birinci katı yine ek idari bölümler olarak kullanılmaktadır (Fot. 3.21). Bu katta ayrıca okuma odası da bulunmaktadır (Bozkurt, 2014: 32). İdari bölümlerin bulunduğu bu ek yapıda ayrıca çay ocağı ve servis merdiveni bulunmaktadır. Malzeme deposu da bu katta bulunmaktadır (Şekil 3.2).

Yapı betonarme olarak tasarlanmıştır. Yapının sahne ve fuaye kısımlarında geniş açıklıklar bulunmasından dolayı döşeme sistemi çift yönlü kaset döşeme olarak uygulanmıştır (Fot. 3.22). Yapının taşıyıcı olmayan duvarları delikli tuğla ile örülmüştür (Arslan ve Alagöz, 2015: 12). 2007 yılı tadilatında sahnenin soffit yüksekliği yeterli bulunmayıp yükseltilmiştir. Yapının iç mekan döşemeleri mozaik ve mermer kaplama olarak tasarlanmıştır. Düşey sirkülasyonlar ise dönemin özelliğini taşıyan sade demir üzeri ahşap korkuluklar ile tamamlanmıştır (Fot. 3.23).

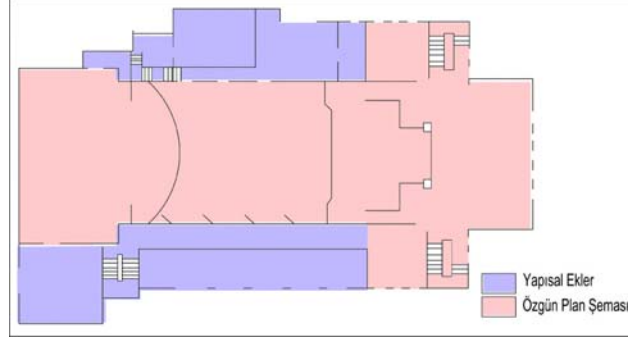

Fot. 3.20. Birinci Kat Fuaye

Fot. 3.21. İdari Bölümler

(Yazarların Arşivi)

Şekil 3.2. Birinci Kat Planı
(Arslan ve Alagöz, 2015: 12'den şemalaştırılmıştır.)

Fot. 3.22. Kaset Döşeme Detayı
(Yazarların Arşivi)

Fot. 3.23. Düşey Sirkülasyon Detayı
(Yazarların Arşivi)

Yapı süslemeden uzak, yapıldığı dönemin karakteristiklerini üzerinde taşımaktadır. Yapının cephe özelliklerine bakılacak olursa ritmik, simetrik, sade ve yalın olarak tasarlanıp dönemin Modern Mimarlık anlayışını yansıttığı görülmektedir (Fot. 3.24). Yapı basit geometrik bir forma sahiptir. Süslemeden uzak işleve uygun sade ve yalın pencerelere sahiptir (Fot. 3.25). Yapının cephesindeki özgün andezit kaplamalar yenilenmiş ve ön cephesine giriş saçağı eklenmiştir.

Fot. 3.24. 1980'li Yıllar Giriş Cephesi (Belediye Arşivi)

Fot. 3.25. 2016 Yılı Giriş Cephesi
(Yazarların Arşivi)

3.3.Yapının taşıdığı değerler

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan modernleşme süreci, 1980'li yıllara kadar üretilen ve modern mimarinin izlerini taşıyan; rasyonalist çizgiye sahip, modern malzeme ve bağımsız biçim arayışları ile ön plana çıkan, bulunduğu kentin kimliğinin oluşumuna katkıda bulunan tüm mimari ürünleri kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmada ele alınan Devlet Tiyatrosu (Halkevi) Binası, Konya kentinin modernleşme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Konyalıya mesleki eğitimlerin verildiği yapı, ardından Devlet Tiyatrosu olarak yeniden kullanımı ile kente ve kentliye sosyal ve kültürel anlamda oldukça büyük katkılar sağlamaktadır. 1946-1949 yılları arasında Halkevi Binası olarak inşa edilen yapı 1951 yılında Halkevlerinin kapatılmasıyla Sinema salonu olarak kullanılmıştır. 1955 yılında İl Milli Kütüphane Binası, ardından bir dönem Konya Lisesi ek dersliği, 1981 yılından sonra ise Devlet Tiyatrosu olarak kullanılan bina, 1997 yılı itibari ile de Yerleşik Bölge Tiyatrosu olarak kullanılmaktadır. Yapıldığı günden bugüne zaman içinde değişmiş, gereksinimler ve etkileşimler sonucu farklılaşmış olsada kentli tarafından her dönemde bilinir, kullanılır ve yaşanır olmuştur. Koruma Bölge Kurulunun 11.04.2014 yılında 1945 sayılı karar ile tescillenmiş olan yapı Konya'daki modernleşmenin temsili mekanlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

Yapıyı Modern Mimarlık Mirası Bakış Açısı İle Ele Aldığımız Zaman Taşıdığı Değerleri

- Yapı Konya'da 1940 lı yıllardaki modern mimarlık çizgisini temsil etmesi bakımından önemlidir. Ayrıca yapıldığı dönem itibari ile Cumhuriyet'in halkın eğitilmesi gerektiği düşüncesini temsil eden, ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan bir yapı olması sebebi ile **belge değeri**,
- Özgün tasarım anlayışı ve mimari bütünlüğü ile **bütünlük değeri**,
- Yeni betonarme malzeme ve çift yönlü kaset döşeme gibi yapım tekniğinden yararlanma sebebi ile **teknolojik değeri**,
- Yapı; plan şeması ve cephe özellikleri ile modern mimarlıkta basit geometrik formun kullanıldığı, işlevin ön planda tutulduğu bir yapı sergilemektedir. Kompozisyon/oran/ölçek/malzeme/ yapım sistemi ile estetik özellikleri yansıtmaması, cephede kullanılan düşey pencere boşluklar ile **estetik değeri** taşımaktadır.
- Anıt civarında kentin geçirdiği **değişim sürecinin tanıklarından** biri olması ile sadece mimari olarak değil, tarihi, siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınma için de önem bir yapıdır.
- Konya'nın Halkevi olarak inşa edilen tek yapısı olması sebebiyle **kent belleği** açısından önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda uzun yıllardır Tiyatro kullanımının devam etmesi ile kentlinin belleğinde Konya Devlet Tiyatrosu olarak yer etmiş özel bir toplanma alanı oluşturmaktadır. Bu sebeple **toplumsal değeri ve anı değeri** içermektedir.

- Kendisinden daha sonra yapılmış olan ve Tekel Binası, Merkez Bankası, Numune Hastahanesi, Fatih Çarşısı ve Yeşil Meram Sitesi gibi mimari yapıların erken dönem örneklerinden olması ile **referans değeri**,
- Yapı Konya kenti içerisinde bir çok yapı ile birlikte simgesel bir bütünlük sağlaması ile **kente kimlik değeri** kazandırmaktadır.

20. yüzyılın modern mimarlık mirası ürünlerinden biri olan Devlet Tiyatrosu(Halkevi) binası Konya kentinin hafızasının bir parçasını oluşturduğu için korunmalıdır, yaşatılmalıdır. Ayrıca, Konya Devlet Tiyatrosu yapıldığı dönemin mimari üslubu olan Modern Mimarlık eserlerinin öncü örneklerinden biridir (Alagöz ve Arslan, 2015). İncelenen Modern Mimarlık yapı özelliklerinin hepsini hem plan ölçeğinde hem cephe ölçeğinde taşımaktadır. Özgün işlev unsurlarının da tamamına sahiptir. Dönemin Halkevi tipolojisi özelliği olan bahçe içerisinde tasarımı (Durukan ve Ulusu Uraz, 2008: 45), T plan şemasına sahip olması ile de toplumsal bellek için oldukça önemli bir mimarisi bulunmaktadır.

4. Sonuç

Modernizm döneminde üretilen ve her biri kendi döneminin birer belgesi niteliği taşıyan Modern Mimarlık yapılarının korunması ve miras kapsamında değerlendirilmesi tüm dünyada son yıllarda önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Dünya savaşlarından sonra meydana gelen yıkımlarla ortaya çıkan Modern Miras kavramı 19. ve 20. yüzyıllarda yapı, kent, manzara ve dekoratif unsurları kapsamaktadır. Modern Mimarlık ürünlerinin miras olarak ele alınması da oldukça karmaşaya sebep olmuş, miras süreci farklı ülkelerde farklı anlamlarda ve tanımlamada olsa da yaklaşık olarak 1990'larda onarım ve koruma olarak tartışılmaya başlamıştır. Geçmişten günümüze Modern Mimarlık ürünlerinin miras kapsamında değerlendirilmesi için UNESCO, ICOMOS ve DOCOMOMO, Avrupa Konseyi gibi kurum ve topluluklar kurulmuş ve çalışmalar başlatmıştır. Bu kurumların dışında ülkeler kendi bünyelerinde de dünya genelinde de çeşitli yasalar, yönetmelikler ve mevzuatlar kabul etmişler ve Modern Mirasın korunması için çeşitli ölçütler belirlemişlerdir. Ülkemizde de dünya ile beraber Modern Miras kavramı 1980'lerde gündeme gelmeye başlamış ancak kuramsal olarak uygulanması ve yasal çerçeveler içerisinde değerlendirilmesi 2000'li yıllarda oluşmuştur.

Modern mimarlık ürünleri, toplumların yapıldıkları dönemki kültürel değerlerini, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik düzeylerini yansıtmaları tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilen ortak bir görüştür. Taşıdıkları izlerle, kültürel sürekliliği sağlamakla yükümlü olan ve modern mimarlık mirası olarak nitelendirilen bu yapılar; belli bir dönemin izlerini üzerlerinde taşıdıklarından dolayı buldukları kentin karakterinin ve kimliğinin oluşumuna katkı sağlamaktadırlar. Bu sebeple modern mimarlık mirası olarak nitelendirdiğimiz

bu yapıların koruma kapsamında değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir (Yaldız ve ark, 2017: 184).

Çalışma kapsamında incelenen Konya Devlet Tiyatrosu Binası da 1946 yılında Halkevi binası olarak tasarlanmış, Türkiye'deki modernleşmenin temsili mekanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet döneminde açılmış yollar üzerinde ve yine Cumhuriyet döneminde yapılmış Anıt Meydanı ile olan komşuluğu ile hem kent kimliği için bir landmark özelliğine sahip olması hem de toplumsal bellek olarak özel bir konumda bulunmaktadır. T plan şeması dönemin Halkevi tipolojisi özelliğinde olması ile sade ve simetrik cephe özellikleri Modern Mimarlığın tüm özelliklerini taşıması ile mimari olarak da oldukça önemli bir yapı tipidir.

Yapı yapıldığı dönemin hem kültürel yapısını hemde fiziksel yapısını özelliklerini üzerinde barındıran bir belge niteliği taşımaktadır. Kent ve kentliye katkıları, kentin değişim sürecinin tanığı olan yapı özgün tasarım anlayışı ile oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeplerle ülkemizde ve dünyada kabul edilmiş olan ve çalışma kapsamında incelenen mevzuatlar doğrultusunda sahip olduğu mimari, sosyal, toplumsal ve kentsel özellikleri ile korunması gereken, yaşamını devam ettirebilmesi için kullanılması gereken ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken bir yapıdır.

Bilgilendirme: Çalışmada çıkar çatışması yoktur. Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

5. Kaynaklar

- Ahunbay, Z. (2018). 20. yüzyıl mimarlığının korunması ve AKM. *Mimarlık Dergisi*, 399.
<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=413&RecID=4347> (Son Erişim: 15.08.2021).
- Alagöz, M., Semerci, F. ve Aydın, D. (2015). Anadolu'da modernizmin yerel açılımları: Konya'da üç yapı üzerinden örnekleme. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 10(19), 109-124.
- Altan, T. E. (2017). Modern mimarlık mirası korunmalı mı?.
<https://xxi.com.tr/i/modern-mimarlik-mirasi-korunmali-mi> (Son Erişim: 15.08.2021).
- Aras, L. (2014). Pruitt Igoe'den Günümüze Postmodern Çeşitlemeler: Kültürel Dönüşüm ve Tasarıma Yansımalar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(13), 43-58.
- Arslan, H. D. ve Alagöz, M. (2015). Cumhuriyet döneminde bir modernleşme hareketi: Konya halkevi örneği. *Mimaran*, 9(11), 7-13.
- Arslan, H. D. ve Alagöz, M. (2015). Konya devlet tiyatrosu. *Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XI*, Docomomo, Türkiye.

- Aslanoğlu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı. *Bilge Kültür Sanat. Türkiye-İstanbul*. 63.
- Baturayoğlu Yöney, N. (2016). Modern mimarlık mirasının kabulü ve korunması: Uluslararası ölçüt ve ilkelere ilişkin bir değerlendirme. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, 17, 62-76.
- Biröl, G. (2006). Modern mimarlığın ortaya çıkışı ve gelişimi. *Megaron Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Yayını*, 3-16.
- Bozdoğan, S. (2015). Modernizm ve ulusun inşası. *Metis Yayınları. Türkiye-İstanbul*. 171-180.
- Bozkurt, T. (2014). Konya devlet tiyatrosu (halkevi) binası. *Konya Ansiklopedisi, Konya Kültür A.Ş.*, 32.
- Casciato, M. (2007). Modern monuments and heritage at Risk. *Heritage At Risk Special Edition* Edited By ICOMOS. 22-23.
- Colquhoun, A. (2002). Modern architecture. *Oxford University Press*, New York.
- Conrads, U., ve Bullock, M. (1976). Programs and manifestoes on 20th-century architecture. *Mit Press*, United States of America.
- Coşkun, B. S. (2018). Yakın geçmişin mirası: İstanbul'un cumhuriyet dönemi mimarisi. *Mimar-ist*, 2018(2), 65-69.
- Çelik, F. (2018). Geç osmanlı dönemi kentsel mekanda batılılaşma etkileri: Konya millet bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 44, 331-350.
- Denison, E. (2018). Modern heritage, the other and the anthropocene. *Built Heritage*, 4, 31-41.
- Dostoğlu, T. N. (1995). Modern sonrası mimarlık anlayışları. *Mimarlık Dergisi*, Sayı 263, 33(3), 46-50.
- Dostoğlu, N. (2011). "Bursa Örnekleri Üzerinden Cumhuriyet Mirasının Değerlendirilmesi", Cumhuriyet'in *Mimarlık Mirası Sempozyumu*, Bildiri Kitabı, TMMOB Mimarlar Odası Yayını Ankara, 233-242.
- Durukan, A. (2006). Cumhuriyetin çağdaşlaşma düşüncesinin yaşama ve mekana yansımaları: Halkevi binaları örneği. Doktora Tezi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 85-133.
- Durukan, A. ve Ulusu Uraz, T. (2008). Cumhuriyetin kültür kurumu olarak halkevi binaları. *İTÜ Dergisi Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 7(1), 38-49.
- Durukan Kopuz, A. (2019). Modern mimarlık mirası bağlamında Adana iller bankası yerleşkesinin (1974) değerlendirilmesi. *Tasarım Kuram*, 15(28), 212-221.

- Gültekin, N. T. (2017). Evaluation of the conservation of modern architectural heritage through ankara’s public buildings. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 245(8), <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/245/8/082046/pdf> (Son Erişim: 15.08.2021).
- Güner, H. E. (2017). Methodology Proposal for the conservation of modern heritage. https://www.researchgate.net/publication/320426470_METHODOLOGY_PROPOSAL_FOR_THE_CONSERVATION_OF_MODERN_HERITAGE (Son Erişim: 15.08.2021).
- Grementieri, F. (2009). The preservation of nineteenth and twentieth-century heritage. *Identification and Documentation of modern heritage*, Published by UNESCO 2003, 82-89.
- Güler, K. ve Bilge A. C. (2016). Modern mimarlık mirası bağlamında Artvin hükümet konağının (1974) değerlendirilmesi. *Megaron Dergisi*, 11(1), 15-34.
- Hasol, D. (2017). 20. yüzyıl Türkiye mimarlığı, *Yem Yayın*, Türkiye-İstanbul, 15.
- Heynen, H. (1999). Architecture and modernity. *MIT Press*, London-England, 9-111.
- Jencks, C. (2011). Contextual counterpoint, architectural design. *Eylül* 1, 62 – 67.
- Jokilehto, J. (2009). Continuity and change in recent heritage. *Identification and Documentation of modern heritage*, Published by UNESCO 2003, 102-109.
- Kayın, E. (2007). Dosya: Koruma alanına yeniden bakış “Modern” bir kurgu olarak koruma paradigmasının dönüşümü ve modern mimarlık mirası. *Mimarlık Dergisi*, 338. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=288&RecID=1651> (Son Erişim: 15.08.2021).
- Kayın, E. (2016). Modern mimarlık mirası bağlamında İzmir kenti ve İzmir Ticaret Odası yapı kompleksi. *Ege Mimarlık*, 28-33.
- Kaynar, O. (2007). Konya halkevinin Türk modernleşmesindeki faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kitahya, 2-78.
- Kırcı, N. (2013). 20. yüzyıl mimarlığı. *Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.*, Türkiye-Ankara, 1-67.
- Konya Dergisi Arşivleri. Sayı 74-124.
- Kök, S. (2016). 20. Yüzyıl modern mimarlık mirasının değerlendirilmesi: İMÇ örneği. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 10-32.

- Macdonald, S. (2013). Modern matters: Breaking the barriers to conserving modern heritage. *Conservation Perspectives*.
https://www.researchgate.net/publication/340418346_Modern_Matters_Breaking_the_Barriers_to_Conserving_Modern_Heritage (Son Erişim: 15.08.2021).
- Oers, R. (2009). Introduction to the programme on modern heritage. *Identification and Documentation of modern heritage*, Published by UNESCO 2003, 7-14.
- Omay Polat, E. E. ve Can, C. (2008). Modern mimarlık mirası kavramı: Tanım ve kapsam. *Megaron YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 3(2), 178-186.
- Omay Polat, E. E. (2010). Türkiye'nin modern mimarlık mirasının korunması kuram ve uygulama yöntem bağlamında değerlendirilmesi. Doktora Tezi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 5-40.
- Omay Polat, E. E. (2018). Güncelleme: Türkiye'nin modern mimarlık mirası. *Mimar-ist*, 2018-2, 44-47.
- Oran, S. (1940). Konya halkevi binası projesi. *Arkitekt Dergisi*, 09-10, 198-202.
- Önge, M. (2018). Bir anlayış ve sistem sorunu olarak Türkiye'de modern mimarlık mirasının korunması. 4. *Ulusal Yapı Kongresi ve Sergisi*, Yapı Sektöründe Yenilikçi Yaklaşımlar, Antalya, 295-303.
- Özcan, M. ve Koçer, G. (2018). Halkevi eğitim faaliyetlerinden kurslar, Konya halkevi örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11), 1005-1039.
- Özkaban, F. F. (2014). Modern mimarlık mirasının korunması sorunsalı: İzmir konut mimarlığı örneği. Doktora Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, 8-52.
- Parlak, Ö. (2018). Birinci ulusal mimarlık dönemi yapı tipolojileri ve Konya'daki eğitim yapılarının analizi. Yüksek Lisans Tezi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 11-112.
- Peel, L., Powell, P., ve Garrett, A. (1989). An introduction to 20th-Century Architecture. *Apple Press*.
- Sevinç, A. (2004). Hayali ahali projesi. *Okyanus*. İstanbul.
- Sharp, D. (2000). Registering the diaspora of modern architecture. *The Modern Movement in Architecture*, Selections from the DOCOMOMO Registers, Dennis Sharp, Catherine Cooke (ed.), 10.
- Tanyeli, U. (1997). Modernizmin sınırları ve mimarlık. *Modernizmin Serüveni*, İstanbul.
- Tekeli, D. (2018). Cumhuriyet dönemi mimarlık mirasımız korunamaz mı? *Mimar-ist*, 2018(2), 42-47.

- Wilkinson, P. (2018). Gerçekten bilmeniz gereken 50 mimarlık fikri. *Domingo Yayın Optimum Basım, Türkiye-İstanbul*, 72-125.
- Yıldız, E. ve Sayar, G. (2016). Modernizmin mimariye yansımaları ve 20. yy Konya modern mimarlığı. *Online Journal of Art and Design*, 4(4), 63-89.
- Yıldız, E., Aydın, D., Sıramkaya Büyüksahin, S. (2017). The evaluation of 20th century architecture in Konya in the context of modern architecture heritage. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, 4(11), 171-184.
- Yavuz, Y. (2009). İmparatorluktan Cumhuriyete Mimar Kemalettin. *Mimar Kemalettin Anma Program Dizisi*, Ankara, 11-247.
- Yılmaz, D. ve Süntar Akhan, N. E. (2011). İlk dönem halkevlerinin eğitim faaliyetleri "Konya Halkevi Örneği". *Karadeniz Araştırmaları*, 29, 59-95.
- Url 1: <https://www.arkitektuel.com/kristal-saray/> (Son Erişim: 30.05.2021).
- Url 2: <https://www.greelane.com/tr/be%C5%9Feri-bilimler/g%C3%B6rsel-sanatlar/philip-webb-architect-and-designer-177879/> (Son Erişim: 30.05.2021).
- Url 3: <https://www.arkitektuel.com/villa-savoye-2/> (Son Erişim: 30.05.2021).
- Url 4: <http://www.architecture.org/learn/resources/buildings-of-chicago/building/farnsworth-house/> (Son Erişim: 30.05.2021).
- Url 5: <http://www.envanter.gov.tr/anit/index/galeri/37751?page=2> (Son Erişim: 30.05.2021).
- Url 6: <https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/> (Son Erişim: 01.08.2021).
- Url 7: <https://tiyatrolar.com.tr/konyadevlettiyatrosu2/?s=hakkinda> (Son Erişim: 25.08.2021).
- Url 8: <https://kentrehberi.konya.bel.tr/#/rehber/> (Son Erişim: 01.08.2021).